

Õiguskantsler

Teie 01.07.2015 nr

29.06.2015

Meie 18.08.2015 nr 6-3/150976/1503580

Vastus avaldustele

Toitlustamine ja sellega seonduv vanglas ning kinnipeetava isikuarve

Lugupeetud avaldaja

Pöördusite õiguskantsleri poole 29.06.2015 ja 01.07.2015 avaldustega, milles tõdete, et Teie hinnangul ei ole kinnipeetava toitlustamist ja sellega seonduvat reguleerivad õigusnormid Eesti Vabariigi põhiseadusega (edaspidi ka põhiseadus või PS) kooskõlas. Konkreetsemalt toote oma pöördumistes esile järgmised probleemid.

1. Olete oma 29.06.2015 avalduses pikalt peatunud kartserikaristust kandva kinni peetava isiku toitlustamisel. Teie mõttekäik asjakohasest kehtivast õigusest on kahjuks mõnevõrra raskesti jälgitav, kuid õiguskantsler tõlgendab Teie avaldust selliselt, et Teie arvates on vangistusseaduse (VangS) § 100 lg 1 p 2¹ toodud karistus ebainimlik ja õigust tervisekaitsele rikkuv, kuna nendele vahistatutele, keda on alust ja põhjust distsiplinaarkorras karistada, peab säilima piisav ligipääs toidule, mis kataks nende vajadused tervislikuks toitumiseks ja tagaks kehalise aktiivsuse. Teie hinnangul on vahistatud ja paljud teised kinnipeetavad sotsiaalministri 31.12.2002 määruse nr 150 „Toidunormid kinnipidamisasutustes“ kohaselt sunnitud olema vähese füüsilise aktiivsusega. Leiate, et inimesed on erineva toitainete vajadusega ning seetõttu ei saa nimetatud määrus kõikide kinni peetavate isikute vajadustele vastata.²

Õiguskantsler on Teie 25.05.2015 avalduse alusel kujundanud seisukoha VangS § 100 lg 1 punkti 2 põhiseaduspärasusest.³ Teie 29.06.2015 avalduses toodud väited ei pane õiguskantslerit oma senisest arvamusest taganema ega seda muutma. Teisisõnu jääb õiguskantsler Teile juba varem antud seisukoha juurde ning ei alusta Teie avalduse alusel uut menetlust samas küsimuses.

2. Väitsite oma 29.06.2015 avalduses, et Teie hinnangul ei sisalda Tartu Vanglas kinni peetavatele isikutele pakutav toit piisavalt puu- ja juurvilju ning marju.

¹ VangS § 100 lg 1 sätestab, et vangistusseaduse, vangla sisekorraeskirjade või muude õigusaktide nõuete süülise rikkumise eest võib vahistatule kohaldada distsiplinaarkaristusi. Sama sätte punkti 2 kohaselt on üheks distsiplinaarkaristuseks ka isiklike vahendite arvel lisatoitlustamise õiguse keelamine kuni kaheks kuuks.

² Riigikohus on leidnud, et õigusaktidest ei tulene kinnipeetavale õigust nõuda vangla menüü koostamisel lähtumist endale meelepärastest toiduainetest ja toitudest. RKHKo 06.02.2014, nr 3-3-1-66-13, p 23.

³ Õiguskantsleri 01.07.2015 kiri nr 6-1/150797/1502951.

Vanglas kinni peetavale isikule pakutav toit peab vastama sotsiaalministri 31.12.2002 määruses nr 150 „Toidunormid kinnipidamisasutustes“ sätestatud nõuetele. Õiguskantsler ei saa kahjuks hinnata, kas kõnealust määrust on konkreetse toidu puhul järgitud või mitte ning seetõttu kujundada ka seisukohta, kas toit peaks sisaldama enam puu- ja juurvilju ning marju.

VangS § 107 lg 3 sätestab, et riiklikku järelevalvet rahvatervise seaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides ettenähtud tervisekaitse nõuete täitmise üle ning tervishoiuteenuste osutajale sätestatud nõuete täitmise üle vanglas teostab Terviseamet. Eelnevalt viidatud sotsiaalministri määrus on kehtestatud rahvatervise seaduse § 8 lõike 2 punkti 22 alusel ning kui Te leiate, et vanglateenistus antud määrust ei järgi ja sellega rikub tervisekaitse nõudeid, siis võib Teil olla õigus pöörduda Terviseameti poole.⁴

3. Sarnaselt oma 25.05.2015 avaldusele, tõstatate taaskord probleemina kartserikambris voodi seinu külge kinnitamise.

Ka antud küsimuses jääb õiguskantsler oma varasema seisukoha juurde, mida väljendas Teile 01.07.2015 saadetud kirjas ega alusta uut menetlust.⁵

4. Teie hinnangul on kinnipeetavale vanglas töötamise eest makstav tasu liiga väike ning seetõttu on vanglas töötamine sisuliselt orjus.

Kinnipeetava töö tasustamist reguleerib eelkõige VangS § 43 ja Vabariigi Valitsuse 28.11.2000 määrus „Kinnipeetava töötasu määrad, arvutamise ja maksmise kord“.

Kinnipeetava töötasu peab olema vähemalt 10 protsenti töölepingu seaduse § 29 lõike 5 alusel kehtestatud töötasu alammäärast⁶ ning töö tasustamisel lähtutakse töö eripärast ja töötatud ajast (VangS § 43 lg 2).

Kuigi kinnipeetava enda jaoks võib vanglas töötamise soovi peamiseks põhjuseks olla sarnaselt vabaduses töötava isikuga raha teenimine, on kinnipeetava töö oma eesmärkide poolest vabaduses töötamisest erinev. Erialakirjanduses rõhutatakse, et kinnipeetava töötamisel on oluline roll nt kinnipeetava saavutusvõimelisuse arendamisel motivatsiooni ja töölesaamise eelduste parandamise kaudu, tööalase kvalifikatsiooni tõstmisel, sotsiaalse vastutuse arendamisel, füüsilise ja vaimse võimekuse parandamisel ning eneseteadvuse tõstmisel.⁷ Seega ei ole kinnipeetava töötamine vangistuse vältel pelgalt rahateenimise võimalus, vaid see on suuresti kasvatusliku iseloomuga abinõu, millega toetatakse vangistuse eesmärgi saavutamist – kinnipeetava õiguskuulekale käitumisele suunamist. Tööharjumuse kujundamine aitab kahtlemata vähendada tõenäosust, et kinnipeetav paneks pärast vabanemist toime uue kuriteo, kuna tal puudub oskus ja harjumus tööl käies õiguskorda rikkumata leiba teenida.

Oluline on siinkohal see, et erinevalt vabaduses viibivatest isikutest tasub kinnipeetava puhul enamuse esmavajalike kulutuste (nt eluruum, selle kütmine ja valgustamine, toitlustamine,

⁴ Lisaks sätestab rahvatervise seaduse § 15 lg 1, et riiklikku järelevalvet asjakohastes Euroopa Liidu õigusaktides, rahvatervise seaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud nõuete täitmise üle ning toote nõuetele vastavuse seaduse § 6 lõikes 3 ja tarbijakaitse seaduse § 91 lõikes 1 nimetatud juhtudel terviseohutuse üle teostab Terviseamet.

⁵ Õiguskantsleri 01.07.2015 kiri nr 6-1/150797/1502951, p 7.

⁶ Vabariigi Valitsuse 28.11.2013 määruse nr 166 „Töötasu alammäära kehtestamine“ § 1 lg 2 järgi on alates 01.01.2015 vabaduses töötava isiku tunnitasu alammääraks 2,34 eurot ja kuutasu alammääraks täistööajaga töötamise korral 390 eurot.

⁷ L. Madise, P. Pikamäe, J. Sootak. Vangistuseseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2014, § 37, komm. 2.

riided, meditsiin, raadio- ja televisioonisaadete jälgimise võimaldamine jms) eest riik. Seetõttu ei ole kinnipeetavale makstava töötasu alammäära kehtestamisel keskne, kas ette nähtud summa eest on kinnipeetaval võimalik n-ö ära elada või mitte. Seetõttu ei saa õiguskantsler Teiega nõustuda ja väita, et kinnipeetavale makstav töötasu on sedavõrd väike, et töötamine kujutab orjust.

5. Teie 29.06.2015 avaldusest nähtub, et kinnipeetava vanglasisesele isikuarvele laekuvatelt summadel kinnipidamiste tegemine on lubamatu omandiõiguse rikkumine. Toote esile, et kinnipeetav ei saa seetõttu kasutada täies ulatuses raha, mida tema lähedased talle vanglasse kasutamiseks saavad.

Isikuarvega seonduvalt leiame, et põhiseaduse kontekstis on lubamatu justiitsministri 30.11.2000 määruse nr 72 „Vangla sisekorraeeskiri“ (VSkE) § 74 lõikes 2 tulenev kohustus, et kinnipeetav tasub sisseostu eest oma isikuarvelt. Leiame, et see on meetod, kuidas sundida kinnipeetavat kasutama isikuarvet, millele kantavast rahast aga suur osa peetakse kinni vabanemistoetuse hoiustamiseks ning hagide katteks. Avaldate veendumust, et ka kinnipeetava lähedased võiksid tasuda kinnipeetava asemel vangla kauplusest ostetud kaupade eest.

Õiguskantsler on varasemalt mitmel korral kinnipeetava vanglasiseselt isikuarvelt raha hoiustamise ja rahaliste nõuete täitmise põhiseaduspärasust hinnanud ning ei ole siiani vastuolu põhiseadusega tuvastanud. Käesolevale kirjale on lisatud koopia õiguskantsleri varasemast seisukohast VangS § 44 lõike 2 põhiseaduspärasusest.⁸ Sellest seisukohast peaksite leidma õiguskantsleri kujutluse Teile muret teinud küsimustest (nt kinni peetava isiku vanglasisesele isikuarvele laekuva raha omandiõigus ja kasutamine jms).

6. Märkite oma pöördumises, et üks kord kuus või isegi kaks korda kuus kaupluse külastamist vanglas on liiga vähe.

VSkE § 74 lg 4 sätestab, et sisseoste võimaldatakse teha vähemalt üks kord kuus. Seega on määruse tasandil kehtestatud miinimummäär sisseostude tegemiseks ning kõnealuses õigusaktis ei ole sätestatud kaupluse külastamise maksimummäära. Konkreetne sisseostude tegemise kord on sätestatud vanglate kodukordades, mis on haldusaktid (üldkorraldused), mida on või oli Teil võimalik vaidlustada oma õiguste kaitseks vaidemenetluses (sh sisseoste reguleerivates küsimustes). Seetõttu jätab õiguskantsler õiguskantsleri seaduse (ÕKS) § 25 lg 3 punktile 4 tuginedes Teie avalduse antud osas läbi vaatamata.

7. Leiame oma avalduses, et Tartu Vangla kodukorras sätestatud maksimaalne kauplusest toidu soetamise kogus on meelevaldne. Väidate, et olete korduvalt pöördunud vanglateenistuse poole taotlustega puuvilju puudutava koguse maksimummäära suurendamiseks kodukorras.

Kahjuks on Teie avaldus antud osa väga üldsõnaline ning sellest ei selgu millal ja milliste tulemustega olete Te vanglateenistuse poole pöördunud ja vanglateenistuse vastuseid nt vaidemenetluses vaidlustanud. Eelneva tõttu jätab õiguskantsler Teie avalduse ÕKS § 25 lõige 3 punkti 4 alusel kõnealuses osas läbi vaatamata.

⁸ Õiguskantsleri 10.05.2012 kiri nr 6-1/120676/1202290.

Õiguskantsler loodab, et eelnevad seisukohad on Teile abiks.

Lugupidamisega

Ülle Madise

Lisa: Õiguskantsleri 10.05.2012 kiri nr 6-1/120676/1202290 (1 eks 9 lehel)